

Tretåspett *Picoides tridactylus*

Global utbredelse

Tretåspetten har en holarktisk utbredelse og finnes i et belte fra Fennoskandia østover gjennom Sibir til Kamtsjatka og Japan, og dessuten i det nordlige Nord-Amerika. Nominatformen *tridactylus* finnes i Nord-Europa og Sibir, *alpinus* i fjellskoger i Mellom-Europa, *crissoleucus* i sibirtaigaen fra Ural til Okhotsk. 5-8 andre underarter finnes i Asia og Nord-Amerika.

Norsk utbredelse og habitatvalg

Hekker relativt fåtallig østafjells i Sør-Norge fra Aust-Agder og Telemark og nordover. Fra Trøndelag og nordover er den forholdsvis vanlig. Sporadisk på Vestlandet. En utpreget barskogsfugl som først og fremst finnes i gammel granskog med tørre trær. Treffes ofte i samme habitat som hønsehauk. I høyere liggende områder og i Nord-Norge treffes den regelmessig i furuskoger og også i blandingsskog av furu og bjørk. Av og til kan den hekke i ren fjellbjørkeskog. Tretåspetten er ansett som den mest trelevende av alle hakkespetter, og praktisk talt all næring hentes fra mer eller mindre døde trær.

Selv om den er lite sky, kan den være vanskelig å få øye på. Den «ringer» ofte grantrær om våren for å spise kvæ; da hakkes små hull (1 cm) i barken slik at det dannes horisontale rekker rundt stammen. Hannen har kraftigere nebb enn hunnen og søker etter næring lavere og på tykkere stammer enn hunnen (Hogstad 1976a). Dette er særskilt framtrædende om vinteren da næringsbehovet er størst (Hogstad 1977a).

Utenom hekketida opptre de fleste enkeltvis og forsvare territorium, ofte langt fra hekketerritoriet. Av 18 slike vinterterritorier, var 13 forsvart av en enkelt hann, og 5 av hann og hunn (trolig par). Størrelsen på 4 vinterterritorier i granskog ved Oslo var 5,5, 6, 7 og 8 ha, tilsvarende 5 hanner pr. km² (Hogstad 1970, 1978). I en subalpin blandingsskog av furu og bjørk i Sør-Trøndelag har det hver vinter holdt til mellom én og fire tretåspetter innenfor et område på 5 km² (Hogstad 1991). I gammel granskog med mange døde trær var to vinterterritorier henholdsvis 4 og 5,5 ha, noe som indikerer at territoriørrelsen er omvendt proporsjonal med næringstilgangen (Hogstad unpubl.).

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling

Den norske bestanden antas å være 5000-10.000 par. I Trøndelag synes tretåspetten å være relativt vanlig og mer stabil i antall enn ellers i Sør-Norge. På Østlandet har bestanden avtatt merkbart etter en midlertidig økning i årene 1969-72. Denne temporære økningen var trolig svar på en kraftig bestandsøkning av barkbiller som igjen var et resultat av store mengder tørre trær etter kraftige stormer over Sør-Skandinavia høsten 1969. Pga. barkbilleangrepene i 1970-årene, ble døde og svekkede grantrær fjernet. Store skogarealer, som før hadde et naturlig innslag av gamle og tørre grantrær, ble nå foryngt. Østlandsbestanden er nå trolig på samme nivå som før 1969, eller lavere. Selv om bestandsdata mangler i Sverige, antas arten å ha avtatt i antall de senere år. I Finland har bestanden gått noe tilbake (Väisänen m.fl. 1986).

Siden tretåspetten er en utpreget skogsart med preferanse for gammel gran- og blandingsskog samt fjellbjørkeskog med stort innslag av døde trær, er det sannsynlig at arten avtar med skogarealene som blir avvirket.

Hekkebiologi

Selv om par gjerne kan holde til i territoriet og forsvare dette hele året, er det om våren at tromming og forholdsvis myke «kikk»-låter høres. Begge kjønn trommer, men hannen mest. Trommingen er kraftigere og saktere enn flaggspettens. Hver trommevirvel varer ca. 1.5 sekund og starter gjerne med svak styrkestigning.

I Sør-Norge foretrekker tretåspetten gammel barskog som hekkehabitat. I motsetning til andre hakkespetter, som foretrekker løvtrær som reirtre, velger tretåspetten for det meste gran. I Nord-Norge synes døde furutrær å være det vanligste reirtreet. Gjennomsnittlig størrelse på 3 territorier i en granskog ved Oslo var 16 ha. Innenfor territoriene søkte hannen og hunnen mat til reirungene i forskjellige deler av området, trolig for å utnytte området maksimalt. I gjennomsnitt var hannens område 10 ha og hunnens 8 ha med minimal overlappning (Hogstad 1976b). Arten hakker ut reirhull som er nær sirkelrundt, ca. 4.5 cm i diameter, gjerne nær 2 m over bakken. 4-5 hvite egg legges i mai-juni og ruges av begge kjønn i 11 døgn. Ungene forlater reiret etter 22-25 døgn, men er fortsatt avhengige av foreldrene i over en måned.

Trekkforhold

Hovedsakelig standfugl. Mange trekker imidlertid sørøver om høsten slik at bestanden i Sør-Norge er størst om vinteren. Av og til kan arten opptre invasjonaktig. Siste invasjonaktige trekk var høsten 1985. Tretåspetter skutt vinterstid i Norge, Sverige og Finland er større enn sommer-spettene, noe som tyder på trekk av større fugler fra taigaområdene i Nord-Russland (Hogstad 1983).

Olav Hogstad

Tretåspett *Picoides tridactylus*

161 ● Konstatert hekking

99 ● Sannsynlig hekking

228 ● Mulig hekking

Detaljeringsgrad: 10 x 10 km

